

Haavoittuvassa tilanteessa olevien osallisuuden kokemukset Päijät- Hämeen hyvinvointialueella

KARI, MARY-ANN JA RIIHIMÄKI, TOPI

1. Johdanto	2
2. Tutkimuksen viitekehys	3
3. Osallisuuden käsite lähtökohtana	4
4. Tutkimuksen toteutus.....	5
4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	5
4.2 Tutkimusaineisto	5
4.3 Aineiston analyysi	6
4.4 Tutkimuseettiset kysymykset	7
5. Tulokset	9
5.1 Osallisuus omassa elämässä: ennakoitavuus ja autonomia	9
5.2 Osallisuus vaikuttamisen prosesseissa: Yhteisöllisyys ja toimijuus	12
5.3 Osallisuus paikallisesti: yhteinen hyvä.....	17
6. Pohdinta ja johtopäätökset	19

1. Johdanto

Osallisuuden lisääminen on ollut poliittisena agendana viimeisien vuosien aikana niin EU:n, hallituksen ja hyvinvointialueiden tasolla. Kaikissa 2010-luvun hallitusohjelmissa puhutaan osallisuudesta (Valtioneuvosto, 2023, 192; 2019, 80,175; Valtioneuvosto, 2015, 20; Valtioneuvosto, 2011, 7). Terveiden ja hyvinvointilaitoksen (THL, osallisuustyö hyvinvointialueella, 2023) toteuttaman Osallisuustyö hyvinvointialueella -kyselyn tuloksissa ilmenee, että suurimmalla osalla alueista osallisuustyön rakenteet ovat vielä keskeneräiset tai ne ovat jo keskeinen osa hyvinvointialueen strategiaa. Kyselyn mukaan alueilla on hyvät valmiudet edistää osallisuustyötä, koska 95% alueista on nimetty osallisuustyöhön viranhaltija (THL, osallisuustyö hyvinvointialueella, 2023).

Tämä tutkimus on toteutettu osana Päijät-Hämeen hyvinvointialueen osallisuustyötä, jossa on tarkoituksena selvittää osallisuuden kokemuksia. Osallisuutta voidaan lisätä muun muassa matalan kynnyksen kohtaamispaikkojen ja osallistumismahdollisuuksien myötä (Raivio & Karjalainen, 2013, 26). Haastateltavat ovat osallistuneet Päijät-Hämeen hyvinvointialueella järjestölähtöiset matalan kynnyksen palveluihin, jotka on suunnattu erilaisissa elämäntilanteensa vuoksi haavoittuvassa tilanteessa oleville henkilöille.

Matalan kynnyksen palveluiden toiminta liittyy osallisuuskeskusteluihin tiiviisti. Matalan kynnyksen palveluihin osallistumisen ajatellaan vaikuttavan osallistujiin siten, että he kokevat yhteisöllisyyttä, merkityksellisyyttä sekä saavat tilanteeseensa tarvitsemaansa tukea ja apua. Alasentien (2019) mukaan näillä kokemuksilla on positiivinen vaikutus yhteiskuntaan esimerkiksi vähentämällä hyvinvointieroja pidemmällä aikavälillä.

Osallisuuskäsitteen yleisyydestä huolimatta se on politiikassa hyvin moninaisesti käytetty käsite, mistä syystä ymmärrys osallisuudesta, sen arvioinnista ja vaikutuksista on tarpeen. Raivion ja Karjalaisen (2013, 12) mukaan politiikkakeskusteluissa puhutaan osallisuudesta samanaikaisesti tavoitteena sekä toimintamallina saavuttaa muita tavoitteita. Osallisuutta voidaan lisätä monin tavoin ja vaikutukset voivat olla laaja-alaisia. Tutkimusten avulla voidaan pyrkiä kaventamaan hyvinvointieroja ja tuoda esille osallisuuden moninaisia vaikutuksia sekä osallisuutta lisääviä tekijöitä.

Seuraavaksi tarkastelemme tutkimuksen viitekehystä ja taustaa (2). Tämän jälkeen syvennymme osallisuuden käsitteeseen, joka toimii tutkimuksemme keskeisenä lähtökohtana (3). Tutkimuksen toteutusta (4) käsittelevässä kappaleessa esittelemme tutkimuskysymykset ja -tehtävät, tutkimusaineisto, aineiston analyysimenetelmät sekä pohdimme tutkimuseettisiä kysymyksiä. Tämän jälkeen tulosluvuissa (5) syvennymme tutkimuksen keskeisiin havaintoihin ja niiden tulkintaan. Lopuksi kokoamme tutkimuksen yhteen ja esittelemme suosituksia käytännön sovellutuksiin (6).

2. Tutkimuksen viitekehys

Tutkimuksemme on osa Päijät-Hämeen hyvinvointialueella toteutettavaa laajempaa kokonaisuutta, jossa tarkastellaan haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien osallisuuden kokemuksia. Hyvinvointialue vastaa kymmenen kunnan sosiaali- ja terveyspalveluista, ja sen toimintaa tukee Sosiaalialan osaamiskeskus Verso, joka kehittää ja ylläpitää alueellista osaamista. Vuodesta 2021 lähtien Verso on keskittynyt tutkimaan osallisuuden vahvistamista, ja tämä tutkimus jatkaa työtä osana tätä hyvinvointialueen kehittämistyötä.

Vuonna 2021 Verso toteutti hyvinvointikyselyn alueen väestölle internetin kautta (vastaajamäärä N=1214). Kyselyssä osallisuuden kokemusta mitattiin osallisuusindikaattorilla, jonka tulokset esitettiin pistemäärien keskiarvona. Kysely tavoitti hyvin työssäkäyviä ja korkeakoulutettuja henkilöitä, mutta se ei tavoittanut riittävästi nuoria, työttömiä ja matalasti koulutettuja vastaajia (Carroll, 2023). Tavoittaakseen enemmän haavoittuvassa tilanteessa olevia ihmisiä, vuonna 2022 Verso toteutti kohdennetun hyvinvointikyselyn jalkautumalla suoraan palveluiden pariin (vastaajamäärä N=147). Kyselytutkimuksen tulokset osoittivat, että osallisuuden kokemus on korkeinta avointen kohtaamispaikkojen kävijöillä (Carroll, 2023).

Vuonna 2023 Fjällström ja Carroll jatkoivat osallisuustutkimusta toteuttamalla Osallisuuden versoja -kyselyn (N=295) sekä viisi yksilöhaastattelua, tavoitteena selvittää järjestöjen toimintaan osallistumisen vaikutuksia haavoittuvassa asemassa

olevien työikäisten osallisuuden kokemuksiin. Haastateltavat olivat eri ikäisiä ja -taustaisia henkilöitä, jotka kokivat hyötynensä järjestötoiminnasta ja osasivat sanallistaa kokemustaan. Vuonna 2023 kerätyt yksilöhaastattelut muodostavat tässä tutkimuksessa käytettävän tutkimusaineiston. Tämän tutkimuksen tavoitteena on täydentää kyselytutkimuksen tuloksia ja lisätä ymmärrystä osallisuuden kokemuksista yksilötasolla.

3. Osallisuuden käsite lähtökohtana

Tutkimuksemme keskeinen teoreettinen lähtökohta on osallisuus, joka on moniulotteinen ja monitulkintainen käsite (Särkelä-Kukko, 2014, s. 34). Keskustelu osallisuudesta on usein epämääräistä ja vaihtelevasti määriteltyä (Raivio & Karjalainen, 2013) – osallisuus määrittyy toisaalta yksilön kokemuksena ja toisaalta rakenteellisina tekijöinä, jotka mahdollistavat aktiivisen osallistumisen yhteiskunnalliseen toimintaan (Leemann & Hämäläinen, 2016, s. 586–588; Isola ym., 2017, s. 23).

Isola ja kumppanit (2017, s. 23) kuvaavat osallisuutta kolmiosaisena prosessina. Tämä malli kattaa vaikutusmahdollisuudet omaan elämään, osallistumisen vaikuttamisprosesseihin lähipiirissä, elinympäristössä, palveluissa ja yhteiskunnassa sekä pystyvyyden hyödyntää resursseja ja rakentaa merkityksellisiä vuorovaikutussuhteita. Isola ja kumppanit (2017, s. 16) korostavat, että osallisuus ei ole vain yksilön aktiivista toimintaa, vaan myös olemista ja kuulumista osana yhteisöä. Yksilön mahdollisuus osallistua ja kokea osallisuutta vaihtelee sen mukaan, millaisia oikeuksia ja vapauksia hänellä on sekä millaiset yhteiskunnalliset rakenteet häntä ympäröivät. Tämä tekee osallisuudesta monimuotoisen ilmiön, jossa yhdistyvät yksilön henkilökohtaiset kokemukset ja yhteiskunnan tarjoamat mahdollisuudet tai rajoitteet.

Osallisuuden vaikutus yksilön hyvinvointiin on keskeinen osa Isolan ja kumppaneiden mallia. Heidän mukaansa osallisuus lisää luottamusta, tulevaisuudenuskoa ja hallinnan tunnetta omassa elämässä, kun taas matala osallisuuden kokemus voi johtaa yksinäisyyteen, psyykkiseen kuormittuneisuuteen ja heikkoon työkykyyn (Isola ym.,

2017, s. 23). Osallisuuden käsitteellä on myös laajempi yhteiskunnallinen ulottuvuus, sillä se liittyy eriarvoisuuden vähentämiseen ja mahdollisuuksien luomiseen haavoittuvassa asemassa oleville ryhmille (Isola ym., 2017, s. 180).

Leemann ja Hämäläinen (2016, s. 586–588) täydentävät tätä näkemystä korostamalla osallisuuden kahta ulottuvuutta: sosiaalista osallisuutta ja asiakasosallisuutta. Heidän mukaansa sosiaalinen osallisuus painottaa yksilön pääsyä taloudellisiin, poliittisiin ja kulttuurisiin resursseihin, kun taas asiakasosallisuus keskittyy yksilön aktiiviseen osallistumiseen palvelujärjestelmän kehittämisessä. Asiakasosallisuus ei rajoitu yksilön omiin palveluihin, vaan se ulottuu myös palvelujärjestelmien suunnitteluun ja arviointiin, mikä vahvistaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja osallisuuden kokemusta (Leemann & Hämäläinen, 2016, s. 587).

Rakenteellisella tasolla Leemann ja Hämäläinen (2016, s. 588) nostavat esiin matalan kynnyksen palvelut osallisuuden konkreettisena edistäjänä. Palveluiden tavoitteena on madaltaa esteitä osallistumisessa ja lisätä yksilön mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäänsä. Matalan kynnyksen palvelut eivät ainoastaan edistä yksilön osallisuutta, vaan toimivat myös yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistajina tekemällä palveluista saavutettavia ja asiakaslähtöisiä (Leemann & Hämäläinen, 2016, s. 589).

4. Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena on saada tutkimustietoa haavoittuvassa tilanteessa olevien ihmisten osallisuuden kokemuksista, jota voidaan käyttää esimerkiksi haavoittuvassa tilanteessa oleville henkilöille suunnattujen palveluiden sekä järjestötoiminnan kehittämiseen. Tutkimuskysymyksemme kuuluu, miten *osallisuuden kokemus rakentuu haavoittuvassa tilanteissa olevien kertomuksissa?*

4.2 Tutkimusaineisto

Tutkimuksen aineistona käytämme Päijät-Hämeen hyvinvointialueella vuonna 2023 toteutetun Osallistumisen versoja -hankkeen yhteydessä kerättyä haastatteluaineistoa,

jonka olemme saaneet valmiiksi litteroituina. Litteroitua aineistoa on 52 sivua rivivälillä 1, fontilla 11 ja fonttina Calibri leipäteksti. Litteroidusta tekstistä on poistettu välisanoja, peräkkäin toistettuja sanoja sekä äännähdyksiä. Aineisto koostuu viidestä puolistrukturoidusta yksilöhaastatteluista, jossa haastatellut ovat eri-ikäisiä ja -taustaisia henkilöitä, joista jokainen oli kokenut järjestötoimintaan osallistumisen positiiviseksi. Kaikilla haastateltavilla on järjestötoimintaan osallistumisen ajalta kokemusta haavoittuvassa tilanteessa olemisesta. Aineisto on kerätty jalkautumalla järjestöjen palveluihin, jotka tavoittavat haavoittuvassa tilanteessa olevia työkäisiä.

Haastattelut ovat toteutettu käyttäen Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen luomaa Pienet onnistumistarinat -arviointityökalua, joka on kehitetty osallisuutta tukevan toiminnan arviointiin. Arviointityökalu perustuu osallisuusvaikutuksia tarkastelemaan arviointitutkimukseen, jonka teoreettinen perusta nojaa narratiiviseen tutkimusperinteeseen, erityisesti Georgakopouloun (2015) pienten kertomusten lähestymistapaan. (Pienet onnistumistarinat, THL.) Tässä tutkimuksessa lähestymme aineistoa pienten kertomusten avulla, arviointityökalun linjaa mukaillen. Aikaisemmassa vastaavanlaisessa tutkimuksessa on käytetty samaa menetelmää (ks. Nousiainen, 2021).

4.3 Aineiston analyysi

Lähestymme aineistoa pienten kertomusten avulla, arviointityökalun linjaa mukaillen. Aikaisemmassa vastaavanlaisessa tutkimuksessa on käytetty samaa menetelmää (ks. Nousiainen, 2021). Narratiivisen analyysitavan avulla on mahdollista tehdä syväluotaava katsaus haastateltavien itse antamille kokemuksille ja merkityksenannoille osallisuuden kontekstissa. Kertomusten tapahtumien ajallisen etenemisen avulla on mahdollista paikantaa kertomuksista käännekohtia, jotka haastattelijat itse esittävät keskeisinä osallisuuden kokemuksen vahvistumiselle.

Käytännössä analyysi eteni ensin tunnistamalla haastatteluista pieniä onnistumistarinoita. Etsimme tarinoita, joista ilmeni, millainen osallistumisessa koettu asia oli lisännyt osallisuuden kokemusta, sekä sen vaikutuksia ja ilmenemismuotoja

haastateltavan elämässä. Seuraavaksi jaottelimme onnistumistarinat kolmeen teemaan. Pyrimme tunnistamaan ja tulkitsemaan tarinoista tekijöitä, jotka todennäköisimmin vaikuttivat haastateltavien osallisuuden kokemukseen (Pienet onnistumistarinat, THL). Lopuksi valitsimme haastatteluista lainauksia, joista pystyi tunnistamaan tarinan kehityskulun ja sitä kautta muutoksia osallisuuden kokemuksissa.

Lisäksi käyimme aineiston analyysissa apuna Isolan ja kumppaneiden (2017) osallisuusmääritelmää, joka jakautuu kolmeen osa-alueeseen: 1) osallisuus omassa elämässä, eli yksilön vaikutusmahdollisuudet omaan elämäänsä, 2) osallisuus vaikuttamisprosesseihin, jotka liittyvät lähipiiriin, elinympäristöön, palveluihin ja yhteiskuntaan, sekä 3) osallisuus paikallisesti, joka käsittää pystyvyyden hyödyntää resursseja, liittyä hyvinvoinnin lähteisiin ja luoda elämän arvokkuutta ja merkityksellisyyttä lisääviä vuorovaikutussuhteita.

Jaottelimme tutkimustulokset näiden osa-alueiden mukaisesti, mutta tässä tutkimuksessa tulkitsimme käsitteen ”osallisuus paikallisesti” viittaavan fyysiseen paikkaan sekä sen tarjoamiin sisältöihin ja ympäristöön. Osallisuus ei kuitenkaan rajoitu pelkkään fyysiseen läsnäoloon, vaan kattaa myös sen, miten paikka ja sen mahdollisuudet voivat vahvistaa yksilön kuulumisen ja osallisuuden kokemusta.

4.4 Tutkimuseettiset kysymykset

Tutkimuksen aineisto on hankittu Päijät-Hämeen hyvinvointialueen sosiaalialan osaamiskeskus Verson toimesta osana aiempaa tutkimushanketta (Fjällström & Carroll, 2024). Haastatteluaineiston keruuvaiheessa haastateltaviksi haluttiin ”haavoittuvassa asemassa” olevia henkilöitä. Koska olemme saaneet haastatteluaineiston valmiina, meillä ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa tutkimuseettisiin ratkaisuihin, mitä aineiston hankinnassa on tehty. Emme myöskään saa tutkittavilta itseltään suoraa lupaa tutkimukseen, joka on yksi hyvän tieteellisen käytännön periaate (TENK, 2023), vaan tutkimuslupa tulee epäsuorasti, kun tutkittavilta on kysytty lupaa aineiston jatkokäyttöä

varten. Tämän johdosta meillä ei ole mahdollista keskustella haastateltavien kanssa tutkimuseettisistä kysymyksistä, kuten käyttämistämme käsitteistä.

Edellä mainitun lähtökohdan vuoksi meidän tulee keskittyä erityisesti siihen, miten analyysissa kuvaamme haastateltavia, miten puhumme heidän tilanteistaan sekä millaisessa valossa esitämme heidät. Tutkimusetiikan kannalta keskeistä on ottaa huomioon, että tutkittavien käyttämät palvelut anonymisoidaan alueen tunnistettavuuden ja palveluiden pienuuden johdosta haastateltavien anonymiteetin säilyttämiseksi. Eettisyys on tutkimuksessamme erityisen tärkeää haastateltavien haavoittuvan tilanteen vuoksi.

Hyvän tieteellisen käytännön periaatteet (TENK, 2023) huomioiden pyrimme kuvaamaan käyttämämme käsitteet selkeästi väärinkäsityksien välttämiseksi. Tutkijoina meidän tulee huomioida, minkälaisia käsitteitä käytämme tutkimuksessamme. Tutkimussuunnitelmassa käyttämämme käsite ”haavoittuvassa asemassa oleva”, on valikoitunut jo aiemman tutkimushankkeen yhteydessä. Yksilöitä tai ihmisryhmiä kuvataan haavoittuvassa asemassa oleviksi esimerkiksi, kun he tarvitsevat terveydellisiin, taloudellisiin tai sosiaalisiin ongelmiin tukea (Virokannas ym., 2020, 328).

Haavoittuvuus voidaan käsittää myös ”synnynnäisenä”, joita ovat esimerkiksi vammaisuus, ikä tai sukupuoli (Virokannas ym., 2020, 330). Sosiaalipolitiikan tutkija Kate Brown (2011) on suositellut varovaista suhtautumista haavoittuvan käsitteeseen, sillä sitä käytetään leimaavalla, holhoavalla ja alistavalla tavalla. Haavoittuvaksi määrittely voi vahvistaa kuvaa yksilöstä rajoitteellisena, kykenemättömänä tai puutteellisena samalla sivuuttaen yksilön toimijuuden, minkä lisäksi yksilön ominaisuuksiin painottuva käytötapa voi estää tunnistamasta haavoittuvuutta lisääviä rakenteita (Brown, 2011).

Haavoittuvuuden käsitteen ongelmallisuuden vuoksi käytämme tutkimuksessa haavoittuvassa tilanteessa olevan käsitettä. Käsite kuvaa sopivammin haastateltavien tilannetta, ei kuvaa heitä vajavaisina ja jättää tilan haastateltavien toimijuudelle sekä

haavoittaviin tilanteisiin johtavien tekijöiden tunnistamiselle. Käsitteen kautta henkilöiden tilanne nähdään muuttuvana tilana stabiilin ja muuttumattoman tilanteen sijasta. Tunnistamme, että valitsemamme käsite ei ole täysin ongelmaton, mutta mielestämme se kuvaa sopivammin haastateltavien tilannetta. Pyrimme tekstissämme kuvaamaan ja käsittelemään haastateltavia ja heidän tilannettaan mahdollisimman sensitiivisesti haavoittamatta haastateltuja.

5. Tulokset

5.1 Osallisuus omassa elämässä: ennakoitavuus ja autonomia

Osallisuus omassa elämässä tarkoittaa yksilön mahdollisuutta vaikuttaa omaan elämäänsä ja tehdä päätöksiä sen kulusta. Isola (2017) korostaa, että osallisuus omassa elämässä sisältää autonomian ja elämänhallinnan tunteen, joissa keskeistä on ymmärrettävä ja ennakoitava toimintaympäristö.

Osallisuus omassa elämässä kuului haastateltavien tarinoissa arjen rytmittymisenä ja järjestötoimintaa seuranneena uuden oppimisena, minkä lisäksi vaikutusmahdollisuudet järjestössä tapahtuvaan toimintaan sekä toisaalta itselle sopiva toiminta nousivat onnistumistarinoissa keskeisiksi teemoiksi. Arjen rytmitystä koskevissa onnistumistarinoissa toiminnan merkityksellisyys muovautuu rutiinien rakentumisen kautta. Rutiinit lisäävät elämässä konkreettisesti ennakoitavuutta ja hallittavuutta, ja sitä kautta myös tunnetta vakaudesta ja jatkuvuudesta. Eräs haastateltava tiivistää tämän tunteen kuvaamalla, kuinka hänellä *"on sellanen turvallinen olo sitten, että nää ajankohdat ja nää päivät on sitten varattu tälle"* (Haastattelu 2).

Useamman haastateltavan arki ennen toimintaan osallistumista koostui runsaasta yksinolosta kotona ilman säännöllistä ohjelmaa kodin ulkopuolella. Onnistumistarinoissa muutosta kuvatessa heijastellaan *"kotona makaamista"* parempaan nykytilanteeseen. Vailla työ- tai opiskelupaikkaa oleville nuorille

suunnattuun järjestötoimintaan osallistunut haastateltava kuvaa tätä kokemusta seuraavasti:

H: ”No. Kyllähän se nyt loppua kohden huomasi sen, että mä jaksoin niinku paljon paremmin jotenkin silleen. Kun tuli sitä niinku rytmiä siihen arkeen. Koska sehän on tosi väsyttävää kun sä vaan niinku makaat kotona. Mutta sitten kun sulla on niinku jotenkin tekemistä säännöllisesti niin sit se niinku vaikutti tosi paljon sitten siihen jaksamiseen ja oli niinku paljon pirteämpi ja, ei ollut enää semmoinen.” (Haastattelu 4.)

Haastateltavan kertomuksesta käy ilmi, että kotona makaaminen ilman selkeää rytmiä tuntui haastateltavasta uuvuttavalta ja vaikutti negatiivisesti mielialaan. Rytmin lisääminen puolestaan paransi haastateltavan jaksamista. Arjen rytmittyminen luo paitsi rakennetta ja ennakoitavuutta arkeen myös kokemusta siitä, että osallistuu aktiivisesti omaan elämäänsä eikä ole vain tilanteensa passiivinen vastaanottaja. Kun arjesta tulee paremmin ennakoitavaa, elämässä syntyy tilaa hyvinvoinnille: arjen hallinta vähentää kuormitusta ja parantaa mielialaa. Osallisuutta ei siis ole pelkästään osallistuminen tiettyyn toimintaan, vaan myös toiminnasta saatavan rytmin tuomaa arjen hallinnan tunnetta.

Uuden oppiminen tukee autonomiaa onnistumistarinoina monipuolisten taitojen karttumisessa, joustavammassa ajattelussa ja vastuunkannossa. Haastateltavat kertovat erityisesti ihmissuhdetaitojen, kuten kärsivällisyyden, tasavertaisuuden ja kuuntelukyvyn, kehittymisestä. Yksi heistä kuvaa, kuinka muiden kohtaaminen toiminnassa on laajentanut hänen ajatusmallejaan ja antanut tilaa kasvaa ihmisenä. Uusien ihmisten tapaaminen on opettanut mukautumaan ja arvostamaan joustavuutta suhtautumisessa erilaisiin ihmisiin. Lisäksi kahdessa kertomuksessa vastuuntunnon kehittyminen nousee erityisesti esiin. Haastateltavat kuvaavat, kuinka jopa arkipäiväiset ja näennäisesti yksinkertaiset tehtävät, kuten perunoiden kuoriminen, ovat osoittautuneet tärkeiksi oppimiskokemuksiksi vastuun kantamisessa.

H: ”Niin ja kyllä mä koen että se että mä oon niin kun sitoutunut joskus käymään (järjestön nimi), sitoutunut tekemään sinne työvuoroja, sitoutunut jotenkin olen tiettyinä aikana paikalla niin on sitten taas tänä päivänä auttaa mua siihen että mun on helpompi

käydä nyt oikeasti työelämässä. Se vastuullisuus on jatkunut tavallaan niin kun (järjestön nimi) sitten mun nykyiseen työhön.“ (Haastattelu 1.)

Päihteettömään kohtaamispaikkaan osallistuneen haastateltavan kokemus sitoutumisesta ja vastuullisuudesta heijastaa hänen autonomiaansa eli kykyä ohjata omia elämänvalintojaan ja toimintaansa. Sitoutuminen toistuviin vastuisiin on kasvattanut haastateltavan kykyä ottaa vastuuta sekä noudattaa sovittuja aikatauluja. Katkelmassa haastateltava kuvailee sitä, kuinka toiminnassa karttunut vastuuntunto on seurannut häntä myös työelämään. Haastateltavan kertomuksessa osallisuus näyttäytyy prosessina, jossa toimijuus ja itsensä kehittäminen kietoutuvat yhteen, mahdollistaen kasvun “omien mittojen” mukaiseksi. Järjestötoiminnan myötä muovautunut vastuunkanto on lisäksi hyvin konkreettisesti parantanut haastateltavan mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnan toimintaan myös järjestötoiminnan ulkopuolella.

Toimintaan vaikuttamista kuvattiin autonomian ilmentymänä, jossa yksilöllä on mahdollisuus esittää omia ehdotuksia siitä, miten haluaisi toimintaa järjestettävän, ja toisaalta myös vapautena valita erilaisista vaihtoehtoista itselle mieluisin esimerkiksi mielenkiinnonkohteiden tai erityistaitojen mukaan. Lisäksi toimintaan vaikuttaminen näkyy onnistumistarinoissa mahdollisuutena osallistua itselle sopivaan toimintaan. Autonomian kokemus näkyi myös onnistumistarinoissa, joissa toimintaan vaikuttaminen ilmenee mahdollisuutena osallistua itselle sopivaan toimintaan, sekä toisaalta myös uskalluksena lopettaa osallistuminen toimintaan, joka ei tunnu enää itseä eteenpäin vievänä. Maatilalla tapahtuvaan järjestötoimintaan osallistunut haastateltava kuvailee vaikutusmahdollisuuksiaan:

H: ” (...) tilanhoitaja ja se mikä meillä on siinä ”pehtoorina” niin jolla on ne eläimet, ni kyl siitä varmaan niinku vähän puhellut että mitä pitäisi tehdä ja sitten ollaan ehkä ite sitä katsottu että onnistuisiko se meiltä ni sitten niitä on pyritty sit jollakin tavalla työstämään (naurahtaa).” (Haastattelu 5.)

Edellä kuvatussa katkelmassa haastateltava vastaa kysymykseen siitä, miten tehtävät

toiminnassa jakautuvat osallistujille. Kertomus rakentuu vuoropuhelun ja yhteisen suunnittelun ympärille, mikä tuo esille osallisuuden merkityksen: haastateltava ei vain ota vastaan ohjeita, vaan osallistuu itse niiden työstämiseen ja soveltamiseen käytännössä. Kertomuksesta välittyvä rentous luo tunnetta siitä, että haastateltava kokee työn olevan hänen hallinnassaan. Edellä kuvattu vuorovaikutukseen perustuva yhteistyön rakenne toiminnassa valaa pohjaa osallisuuden kokemukselle.

Itselle sopiva toiminta kuuluu onnistumistarinoissa ensinnäkin toimintana, joka on ylipäättään saatavilla. Eräs haastateltava mainitsee toiminnassa merkitykselliseksi sen, että toiminta on maksutonta, jolloin rahan puute ei muodostu esteeksi toimintaan osallistumiselle. Mahdollisuus osallistua toimintaan juuri silloin, kun tarve on akuutti, kuuluu tarinoissa niin ikään merkityksellisenä.

H: "No tosi iso merkityshän siinä oli mun elämälle silleen niinku. Miettii niinku tätä nykyistä hetkeä sillä, että niinku se mun parantumisen matka on alkanut sieltä järjestön nimi ja silleen niinku nyt voi vaan katsoa silleen taaksepäin. Että voi vitsit. Toi on tosi hyvä juttu että meni sinne järjestön nimi että jos mä en olisi mennyt sinne niin en mä tiedä että mitä olisi käynyt. Että se oli just tosi oikeeseen aikaan niinku tuli mulle se järjestön nimi kurssi sitten siinä." (Haastattelu 4.)

Haastateltava rakentaa kertomuksessaan vahvaa merkityksenantoa: hän kuvaa kurssin vaikutusta kuntoutumispolkunsa lähtökohtana ja muutoksen mahdollistajana.

Haastateltava luonnehtii omaa elämänpolkuaan matkana, jossa oikea-aikainen osallisuus on ollut välttämätön osa käännettä parempaan. Tällainen osallisuuden kokemus tuottaa merkitystä, johon yksilö voi sitoutua ja jonka kautta hän voi kokea osallisuutta yhteiskunnassa laajemminkin.

5.2 Osallisuus vaikuttamisen prosesseissa: Yhteisöllisyys ja toimijuus

Osallisuus vaikuttamisen prosesseihin tarkoittaa esimerkiksi osallistumista ryhmätoimintaan ja palveluiden kehittämiseen. Tämä osallisuuden muoto korostaa osallistumista merkityksellisiin yhteisöllisiin prosesseihin ja vaikutusmahdollisuuksia

lähipiriinsä, elinympäristöön, palveluihin ja yhteiskuntaan (Isola, 2017).

Yhteisöllisyyttä ja toimijuutta sanoitettiin ihmissuhteiden ja pystyvyyden kautta, jonka lisäksi vertaistuki ja auttaminen tunnistettiin myös osallisuutta lisääviksi tekijöiksi. Onnistumistarinat kertovat kaveri- ja ystävyysuhteiden ja yhteisöllisyyden merkityksestä osana järjestötoimintaa. Kaikki osallistujat kertoivat yhteenkuuluvuudesta ja ryhmähengestä voimavarana. He kuvailivat järjestöä perheeksi ja turvallisesti paikaksi, jossa kaikki on kavereita keskenään. Eräs haastateltava kuvaili ryhmässä olemisen sekä kuulumisen tunnetta itsessään jo ”mahtavaksi”. Osallistujan ilmaisusta voidaan tulkita, että ryhmässä olemisen lisäksi on merkityksellistä tuntea kuuluvansa ryhmään. Yhteenkuuluvuuden ja ryhmänhengen tärkeys korostui yksinäisyyttä tai läheisen kuoleman kokeneiden tarinoissa, jossa yhteisö tarjosi heidän tarvitsemaansa sosiaalista vuorovaikutusta.

H: *”Kyllä se vaikuttaa kun pystyy niinku, tai voi porukassa tehdä, että tehdä jotain, että jos tuolla ihan yksinään on tuolla vaan omassa kämpässä. Niin kyllä se kyllä sitä erakoituu sitten silleen, et ei ole kauheen kiva, tota noin, jos on puoli vuottakin yksin.”* (Haastattelu 5.)

Pitkäaikaistyöttömien osaamisen tunnistamista ja työllisyyttä tukevaan toimintaan osallistunut haastateltava kuvailee yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden merkitystä omaan elämäänsä heijastaen järjestössä toimimista aikaan ennen osallistumista järjestöön. Katkelmassa haastateltava kuvaa omia yksinäisyyden kokemuksia ja sen vaikutuksia hyvinvointiin. Yksinäisyyttä ei nähdä vain fyysisenä kokemuksena, vaan siihen liittyy tunneperäisiä kokemuksia, mikä viittaa osallisuuden puutteen vaikuttavan negatiivisesti haastateltavaan. Haastateltava sanoittaa osallisuuden ”porukassa” olevan tärkeää, mikä tekee eron yksilön ja yhteisön välille. Tämä osoittaa, miten kollektiivinen osallisuus parantaa hyvinvointia ja estää erakoitumista.

Kohtaamiset järjestötoiminnassa avasivat haastateltavan ajatusmaailmaa erilaisista ihmisistä, jota ei olisi tapahtunut ilman järjestöön osallistumista. Osallistuja sanottaa erilaisten ihmisten kohtaamista seuraavasti:

H: *”Niin ja vaikka mä aluksi vähän olin niinku näin, että mä oon ollut niin erilaisessa maailmassa, niin mä sitä vähän niinku mietin ja jännitinki sitten, että oonks mä nyt ihan oikealla jäljillä tässä. Mutta kyllä mä olin, että se vahvistui se tunne, että nyt mun elämäntilanne muuttuu muutenkin, niin silloinhan mä voin löytää ihan uusia asioita kun mä oon ihan erilaisissa kokoonpanoissa oli ne mitä tahansa.”* (Haastattelu 2.)

Haastateltavan epävarmuus ja ryhmään kuulumattomuuden tunne saa hänet kyseenalaistamaan omaa valintaa osallistua järjestön toimintaan. Kokemukset järjestötoiminnasta ja erilaisten ihmisten kohtaamisista vaikuttaa haastateltavan kokemukseen yhteisöllisyydestä, joka vahvistaa osallisuuden kokemusta. Haastateltava tunnistaa vuorovaikutuksen tuovan uusia mahdollisuuksia ja merkityksiä elämäänsä.

Ymmärrys omien ongelmien yleisyydestä ja sitä kautta samassa elämäntilanteessa olevien vertaistuki koettiin voimaannuttavana. Järjestötoiminnan osallistumiseen liittyvät epävarmuuden ja jännityksen tunteet olivat yleisiä haastatteluissa. Ajan myötä ihmisiin järjestötoiminnan sisällä alkoi muodostumaan luottamusta, joka mahdollisti vertaistuellisen vuorovaikutuksen. Luottamuksen myötä itselle tärkeistä aiheista pääsi puhumaan, joka koettiin niin ikään merkityksellisenä. Arjen hallintaa tukevaan toimintaan osallistunut haastateltava kuvasi seuraavasti hetkeä, jolloin vertaistuen mahdollisuus tuli näkyväksi:

H: *”Että huomasi että ahaa nää painii samoja asioiden kanssa kun minä niin sitten siitä tuli semmoinen niin kun hyvä fiilis että en olekaan ainut joka ei uskalla poistua kotoota”* (Haastattelu 4.)

Ymmärrys omien ongelmien yleisyydestä muuttaa haastateltavan käsitystä omien kokemuksien yksinäisyydestä. Haastateltava ei ole yksin tunteen ja kokemuksen kanssa, vaan on myös muita vertaistuellisia henkilöitä, jotka luovat vertaistuellisen yhteyden henkilöiden välille. Yhteys muihin tuo mukanaan turvallisuuden ja hyväksynnän tunteita, jotka vahvistavat yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemusta. Vertaistuki oli myös yhteydessä pystyvyyden kokemuksiin.

Haastatteluissa on tunnistettavissa onnistumistarinoita itsensä ylittämisestä osallistumisessa sekä itseilmaisussa, joita sanallistettiin myös itsevarmuuden kasvuksi. Itseilmaisussa haastetta toi pitkään jatkunut yksinolo sekä vähäinen kokemus ryhmässä toimimisesta, jotka ovat heikentäneet pystyvyyden tunnetta olla ja ilmaista itseään ryhmässä. Pystyvyyden tunteita kuvailtiin onnistumisen kokemuksiksi, jossa tunnistettiin minäpystyvyyttä. Pystyvyyden kokemus mahdollisti itsereflektion, jonka myötä eräs haastateltava koki nähneensä ryhmätoiminnan kautta itsestään ”enemmän”. Vaikutus heijastui hänen omaan arkeensa ja hän kuvaili pystyvyyden tunteen kokemuksella olleen ”iso vaikutus” hänen elämäänsä.

Ryhmässä toimiminen sai toisen haastateltavan refleктоimaan omaa persoonallisuutta ja pystyvyyttä toimia ryhmässä, jota selittää henkilön historia yksinäisyydestä ja yksinolosta. Pitkään, jopa vuosia jatkunut kotoa lähtemättömyys vahvisti haastateltavien epäilyä kykeneväisyydestä osallistua toimintaan. Pystymättömyydestä johtuvia tunteita sanallistettiin ahdistukseksi ja peloksi. Pystymättömyyden tunteita koettiin riippumatta järjestötoiminnan frekvenssistä.

H: ”mähän vielä vähän pelkäsinkin just silloin, että mä en pystys missään arjessa olla yhtään kiinni, mutta. Sitten mä pystyin siihen ja oli tosi kivaa kyl.” (Haastattelu 3.)

Työelämävalmiuksia tukevaan järjestötoimintaan osallistunut haastateltava kuvaa pystymättömyyden tunnetta arjen ylläpitämisessä, joka voidaan tulkita pohjautuvan puhujan aiempiin epäonnistumisen kokemuksiin. Pelko ja epävarmuus voivat estää osallisuuden kokemuksen, kun aikaisemmat kokemukset ovat vähentäneet minäpystyvyyden tunnetta. Onnistumistarinassa haastateltava tunnistaa oman pystyvyytensä ylläpitää arkea ja siihen kuuluvia elementtejä. Kokemus pystyvyydestä vahvistaa sekä haastateltavan fyysistä osallistumista, mutta myös sosiaalista osallisuutta järjestön toiminnan osallistumisen myötä.

Järjestötoimintaan osallistumisen myötä kasvanut minäpystyvyys vaikutti

haastateltavien kokemukseen työ- ja opiskelumahdollisuuksista. Kaksi haastateltavaa kokivat tulevaisuuden näkymät rajalliseksi kuvaillen, etteivät he voisi ”ikinä” saada tiettyä työ- tai opiskelupaikkaa. Haastatteluista voidaan tulkita heidän hyväksyneen haastavan elämäntilanteen olevan muuttumaton olotila, jossa mahdollisuuksien ikkuna näyttäytyy suppealta. Minäpystyvyyden kasvun myötä haastava elämän tilanne ei näyttäydy mahdollisuuksia rajaavana tekijänä.

Osallisuutta on mahdollisuus päästä osalliseksi yhteisestä hyvästä, mutta myös yhteisen hyvän tuottaminen ja jakaminen (THL, osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet). Yksi haastateltava oli perustamassa päihteidenkäyttäjille järjestöä, jonka toiminnasta vastasivat ”addiktit”. Hän sanoitti toimijuutta yhteisen hyvän tuottamisesta ja jakamisesta seuraavasti:

H: ”Niin meillähän oli sellainen oma whatsapp ryhmä mihin vaan, että ”onhan tänään ovet auki, että kai sä tuut avaamaan ne ovet, että ne ovet on nyt saatava auki” että jotenkin että kyllä mä sanon että se oli rankkaa meille kaikille kuudelle jotenkin siinä vaiheessa kun tosi moni oli ollut vasta vähän aikaa raittiina, mutta että kuinka antoisaa se oli päästä sitten tekemään sitä hommaa ja avata se ovi ja päästää ne kaverit että ”tulkaa tänne ja pelataan bilistä.” (Haastattelu 1.)

Haastateltava kuvaa katkelmassa toiminnan vastuunkantoa haastavana, mutta sanoittaa yhteisen hyvän tuottamisen ja jakamisen ilon. Raitistuneiden uusi elämäntapa vaikeutti vastuunkantoa ja saatavilla oloa, mutta samalla toimintaan motivoi auttamisesta saatu ilo. Yhteen kokoontuminen kasvattaa myös yhteisöllisyyden ja onnistumisen tunteita, jotka vahvistavat osallisuuden kokemusta. Raittiutta voidaan pitää myös yhteisenä päämääränä, johon liittyy vahva yhteisön vertaistuellinen tuki ja turva järjestön toimintaan osallistuneille sekä järjestäjille. Haasteet ja vaikeudet raittiudessa sekä järjestön toiminnassa tiivistävät yhteisöä, tuo mukanaan onnistumisen kokemuksia ja vahvistaa toimijuuden sekä osallisuuden kokemusta.

5.3 Osallisuus paikallisesti: yhteinen hyvä

Osallisuus paikallisesti painottaa yksilön kykyä hyödyntää resursseja ja luoda merkityksellisiä ihmissuhteita. Tämä tarkoittaa sekä fyysistä että sosiaalista osallisuutta: pääsyä palveluihin, tiloihin ja yhteisöihin, jotka tukevat hyvinvointia ja elämän merkityksellisyyttä (Isola, 2017).

Onnistumistarinoissa osallisuus paikallisesti tunnistettiin turvallisena paikkana harjoitella uusia asioita, jossa merkityksellistä oli myös ohjaajien vaikutus.

Onnistumistarinoista tunnistetaan merkitykselliseksi fyysinen paikka, johon voi aina mennä. Järjestötoiminta tarjoaa paikan, jossa tuntee olevansa tervetullut ja joka tarjoaa mahdollisuuksia erilaisiin aktiviteetteihin. ”Ulospäinsuuntautuva” toiminta koettiin vahvistavan jaksamista ja hyvinvointia. Eräs haastateltava kokee toiminnan tukevan arjessa jaksamista esimerkiksi tarjoamalla ruuan, mikäli sitä ei jaksakaan itse tehdä.

H: *”Se niinku yks painava syy, että mä rytmitän tätä viikkoa. Mulla on paikka mihin mä tuun. Ja sitten en on ollut hyviä nää, (ohjaajan) kanssa ollaan näitä keskusteluja sitten privaalisti käyty, että pikkasen on päässyt sitten niitä omia juttuja kans avaamaan.”*
(Haastattelu 2.)

Katkelmasta käy ilmi, millaisia merkityksiä paikalla on osallisuuden muodostumisessa. Paikka ei ole vain fyysinen ympäristö, vaan myös henkinen tila, jossa haastateltava kokee olevansa osa yhteisöä. Järjestötoiminta toimii stabiloivana voimana haastateltavan elämässä, joka rytmittää arkea ja parantaa elämänhallintaa. Yksityisesti käydyt keskustelut mahdollistavat intiimejä ja avoimia kohtaamisia yhteisössä, jotka lisäävät osallisuuden kokemusta.

Onnistumistarinoissa turvallinen paikka näyttäytyi myös mahdollisuutena kokeilla ja harjoitella turvallisessa ympäristössä asioita, jotka valmistavat yhteiskunnassa toimimiseen. Haastateltava kertoo työharjoittelukokemuksestaan järjestössä, jossa hän kokeili työn tekemistä osa-aikaisena omien voimavarojen mukaan. Hän koki työharjoittelun olleen ”sysäys” työelämään, jossa hän pystyi itse vaikuttamaan asioihin.

Turvallinen paikka harjoitella asioita oli haastateltavien mukaan paikka, jossa voi pyytää ja saada tukea, johon tulla joka päivä, jossa voi osallistua itselleen sopivimpaan toimintaan sekä turvallinen ilmapiiri puhua omista asioista.

H: *”...kun tajusi, että ”Ahaa täällä on niin kun turvallista olla. Täällä on turvallista kertoa omista ajatuksistaan.” Ja sitten niin kun alkaa niinku tauoilla puhumaan ja silleen niinku.”* (Haastattelu 4.)

Haastateltavaa kuvaa katkelmassa osallisuuden hetkeä, jolloin hän ymmärsi olevansa hyväksytty ja voivansa avoimesti osallistua toimintaan. Kokemus turvallisesta ja hyväksyvästä ilmapiiristä tukee tätä kokemusta. Turvallinen ympäristö luo edellytykset osallistumiselle ja osallisuuden tunteelle tarjoten *turvallisen paikan*, jossa voi olla mukana ja vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

Useassa haastattelussa tulee ilmi järjestöissä toimivien ohjaajien merkitys osallistujien tarinoissa. Ohjaajien vaikutus kuuluu tarinoissa muun muassa toiminnasta saatuna kannustuksena ja positiivisena palautteena. Yksi haastateltavista kuvailee tärkeäksi tunnetta siitä, kuinka ohjaajat ovat “samalla tasolla” ylhäältä alas ohjautuvan auktoriteetin sijasta (Haastattelu 4). Toisessa onnistumistarinassa puolestaan työntekijän joustavuus synnytti kokemusta siitä, että tämä aidosti välitti tarinan kertojasta. Ohjaajien tehtävä ei siis rajoitu pelkästään järjestön käytännön pyörittämiseen, vaan he toiminnallaan rakentavat myös paikkaa, jossa osallistujat kokevat olevansa arvostettuja ja merkityksellisiä. Toisaalta ohjaajan rooli näkyy myös tietynlaisessa eteenpäin työntämisessä.

H: *“Että mä koen että ehkä niin kun vuosi vuodelta ja päivä päivältä se ohjaajan merkitys tavallaan on siinä osallistamisessa, koska et kyllä se tulee, totta kai se on myös kävijälähtöistä ja se pitää tulla se halukkuus myös sieltä itseltä jotenkin sitoutua siihen toimintaan, mut kyllä mä näen että vähän tarvitsee ehkä potkua perseelle sitten siinä.”* (Haastattelu 1.)

Kävijälähtöisyys luo vahvan perustan osallisuudelle, mutta se voi myös tuoda mukanaan haasteita: kaikki eivät ole luonnostaan motivoituneita tai kykeneviä sitoutumaan ilman ulkopuolista tukea. Tässä ohjaajan rooli "potkuna perseelle" tulee merkitykselliseksi. Tämä ilmaisutapa heijastaa osallisuuden käytännönläheistä luonnetta: vaikka kävijälähtöisyys on tärkeää, yksilö saattaa silti tarvita ohjaajan rohkaisua ja toimintaa motivaation ja rohkeuden löytämiseksi. Katkelmasta syntyy kuva osallisuudesta dynaamisena prosessina, jossa yksilön ja yhteisön välinen vuorovaikutus on keskeisessä asemassa.

6. Pohdinta ja johtopäätökset

Tutkimuksemme osoittaa, että osallisuuden kokemukset ovat monisyisiä ja rakentuvat sekä yksilön että yhteisön tasolla useiden tekijöiden kautta. Osallisuus ei ole vain passiivista kuulumista, vaan myös aktiivista toimijuutta ja merkityksellisten kokemusten rakentumista. Haastatteluaineisto tuo esiin, kuinka järjestötoiminta voi olla merkittävä tukipilari erityisesti haavoittuvassa tilanteessa oleville ihmisille. Osallisuuden kokemukset lisäävät yksilön hyvinvointia konkreettisesti esimerkiksi arjen ennakoitavuuden ja hallinnan tunteen kautta sekä henkisesti, kun itsetunto ja pystyvyyden tunne vahvistuvat.

Analyysi paljasti, että osallisuuden kokemukset rakentuvat kertomuksissa usein käännekohtien kautta – esimerkiksi uuden oppimisen, yhteisön tuen tai turvallisen ympäristön myötä. Pienten onnistumistarinoiden kautta pystyimme havaitsemaan, miten nämä käännekohdat näyttäytyvät osallistujien osallisuuden vahvistumisena. Tarinat osoittivat, että järjestötoiminta tarjosi monille haastateltaville mahdollisuuden uudelleenmääritellä omaa toimijuuttaan ja käsitystään itsestään osana yhteisöä.

Autonomian ja ennakoitavuuden kokemukset ovat tärkeitä osallisuuden vahvistumisessa. Monet haastateltavat korostivat, kuinka järjestötoiminta tarjosi heille mahdollisuuden kokeilla ja oppia uusia asioita. Tämä osoittaa, että osallisuuden edistäminen ei ole pelkästään sosiaalisten suhteiden vahvistamista, vaan myös

yksilöllisten taitojen, itseluottamuksen ja arjen hallinnan tukemista.

Yhteisöllisyys ja pystyvyiden kokemus nousivat tutkimuksessa keskeisiksi osallisuutta vahvistaviksi tekijöiksi. Ryhmän yhteenkuuluvuuden tunne ja vertaistuki loivat osallistujille ympäristön, jossa he saattoivat jakaa kokemuksiaan, oppia toisiltaan ja löytää uusia näkökulmia omaan tilanteeseensa. Tämä yhteenkuuluvuus ei ollut pelkästään emotionaalista tukea, vaan myös sosiaalisen pääoman rakentumista, mikä lisää osallistujien valmiuksia toimia aktiivisemmin yhteiskunnassa. Pystyvyyden tunne näkyi paitsi yksilöllisenä kasvuna myös konkreettisina muutoksina, kuten rohkeutena hakeutua koulutukseen, työelämään tai uusiin sosiaalisiin tilanteisiin.

Merkittävänä osallisuutta tukevana tekijänä näyttäytyi turvallinen ja hyväksyvä ympäristö, joka mahdollistaa yksilöllisen kasvun. Paikka, jossa voi kokea yhteenkuuluvuutta ja harjoitella uusia taitoja ilman pelkoa epäonnistumisesta, näyttäytyy osallisuuden kehtona. Turvallisuuden kokemus ei rajoitu fyysiseen ympäristöön, vaan siihen vaikuttavat myös yhteisön asenne, ilmapiiri ja ohjaajien toimintatavat.

Tutkimustulokset osoittavat, että matalan kynnyksen järjestötoiminta on keskeinen osallisuuden vahvistamisen väline. Se edistää yksilön arjen hallintaa, kasvattaa pystyvyyden tunnetta ja luo yhteisöllisyyttä. Osallisuuden kokemukset eivät ole pelkästään henkilökohtaisia, vaan niillä on myös laajempia yhteiskunnallisia ulottuvuuksia. Esimerkiksi pystyvyyden ja itsetunnon kasvu voivat auttaa yksilöä siirtymään kohti aktiivisempaa yhteiskunnallista osallistumista.

On huomionarvoista, että osallisuuden edistäminen haavoittuvassa tilanteessa olevien keskuudessa ei saa jäädä yksipuoliseksi. Olisi tärkeää tasapainottaa yksilölliset ja rakenteelliset lähestymistavat, jotta osallisuuden esteet voidaan purkaa kokonaisvaltaisesti. Esimerkiksi järjestötoiminnan saavutettavuus on keskeinen kysymys, johon tulisi kiinnittää huomiota. Lisäksi olisi syytä varmistaa, että toimintaan osallistuvilla on mahdollisuus vaikuttaa myös palvelujen kehittämiseen ja päätöksentekoon. Hyvinvointialueiden osallisuustyössä tulisi osallisuuden arviointiin ja

seurantaan sisällyttää osallistujälähtöisiä menetelmiä, jotta toiminnan vaikuttavuus voidaan todentaa. Konkreettiset suositukset voivat liittyä esimerkiksi matalan kynnyksen toiminnan laajentamiseen, sen rahoituksen turvaamiseen ja pitkäjänteisen suunnittelun edistämiseen.

Kaiken kaikkiaan tämä tutkimus korostaa, että osallisuus ei ole vain yksilön kokemus, vaan yhteinen prosessi, joka vaatii aktiivista tukea niin yksilöltä itseltään, yhteisöltä kuin yhteiskunnan rakenteilta. Vahva osallisuus on avain hyvinvoivaan ja oikeudenmukaiseen yhteiskuntaan.

Lähdeluettelo

Alasentie, J. (2019). Tavoitteet ja niiden toteutuminen. Teoksessa Alasentie, Jaana (toim.) Yhteinen keittiö. Osallisuutta ja yhdessä tekemistä. Helsinki: Suomen ev.lut. kirkko, 17–19.

Brown, K. (2011). Vulnerability : Handle with care. Ethics and social welfare 5:3, 318-319.

Carroll, T. (2023). Osallisuutta valtavirran laidalla. Haavoittuvassa asemassa olevien hyvinvointi ja osallisuus Päijät-Hämeessä. Erikoissosiaalityön koulutus. Hyvinvointipalvelujen erikoisalan lopputyö. Helsingin yliopisto.

Fjällström, E. & Carroll, T. (2024). Osallisuuden versoja 2023. Haavoittuvassa asemassa olevien työikäisten osallisuuskokemukset ja niiden vahvistaminen. Päijät-Hämeen hyvinvointialue. Haettu osoitteesta: <https://paijatha.fi/wp-content/uploads/2024/12/osallisuuden-versoja-2023-haavoittuvassa-asemassa-olevien-osallisuus-tulosraportti-25-4-2024-valmis.pdf>

Georgakopoulou, Alexandra: Small Stories Research. Methods - Analysis - Outreach. S. 255–271. Teoksessa De Faga, Anna & Georgakopoulou, Alexan- dra (toim.): The Handbook of Narrative Analysis. Hoboken: Wiley, 2015.

Isola, A., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto- Tokoi, A. (2017). Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpaperi 33/2017. Helsinki: THL. 16, 23.

Leemann, L., & Hämäläinen, R.-M. (2016). Asiakasosallisuus, sosiaalinen osallisuus ja matalan kynnyksen palvelut: Pohdintaa käsitteiden sisällöstä. *Yhteiskuntapolitiikka*, 81(5), 586–593.

Raivio, H. & Karjalainen, J. (2013). Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Osallisuuden rakentuminen 2010-luvun tavoite- ja toimintaohjelmissa. Teoksessa Era, Taina (toim.) Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 12–34.

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. Finlex.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Särkelä-Kukko, M. (2014). Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Teoksessa Jämsén, A. & Pyykkönen, A. (toim.) Osallisuuden jäljillä. Saarijärvi: Pohjois-

Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. 34. https://paijat-sote.fi/wp-content/uploads/2024/03/kaytantotutkimus_koronapandemia_anniinakeinanen_2024.pdf.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Osallisuustyö hyvinvointialueella -kyselyn tulokset 2023. Haettu osoitteesta: <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/osallisuustyö-hyvinvointialueilla-kyselyn-tulokset-2023>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet. Haettu osoitteesta: <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Ohjeet Pienet onnistumistarinat -arviointityökalun käyttöön. Haettu osoitteesta: <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/pienet-onnistumistarinat-tyokalu-osallisuusvaikutusten-arviointiin/ohjeet-pienet-onnistumistarinat-arviointityokalu-kayttoon>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa – Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja, 2/2023.

Valtioneuvosto. (2023). Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Haettu osoitteesta: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi> (luettu 8.1.2025).

Valtioneuvosto. (2019). Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Haettu osoitteesta: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi> (luettu 8.1.2025).

Valtioneuvosto. (2015). Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelma 29.5.2015. Haettu osoitteesta: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi> (luettu 8.1.2025).

Valtioneuvosto. (2011). Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011. Haettu osoitteesta: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi> (luettu 8.1.2025).

Virokannas, E., Liuski, S. & Kuronen, M. (2020). The contested concept of vulnerability - a literature review: Vulnerability-käsitteen kiistanalaiset merkitykset - systemaattinen kirjallisuuskatsaus. *European Journal of Social Work*, 23:2, 328.